

АНТОН ЛУЦКЕВІЧ (1884—1942) і яго эпоха

Пад такой назвай з нагоды 130-годдзя з дня нараджэння выдатнага беларускага палітычнага і грамадскага дзеяча Антона Луцкевіча 21 сакавіка 2014 года ў Інстытуце гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі было арганізавана пасяджэнне круглага стала. У яго працы прынялі ўдзел навукоўцы з Інстытута гісторыі і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Адкрыў працу навуковага форуму акадэмік-сакратар АДДзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі А.А.Каваленя. У сваім прывітальным слове ён адзначыў, што А.Луцкевіча часта называюць галоўным аўтарам-распрацоўшчыкам ідэі дзяржаўнай незалежнасці Беларусі, а таксама што правільна і лагічна ўшаноўваць памяць тых, хто стаяў ля вытокаў беларускай дзяржаўнасці.

Наступным з прывітальным словам да ўдзельнікаў круглага стала звярнуўся дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі В.В.Даніловіч. Ён выказаў спадзяванне, што круглы стол паспрыяе больш глыбокаму асэнсаванню творчай спадчыны А.Луцкевіча, многія думкі і ідэі якога захоўваюць актуальнасць і сёння.

Спецыяльна да круглага стала супрацоўнікі Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі падрыхтавалі тэматычную кніжную выставу "Антон Луцкевіч і яго спадчына". Яе прэзентавала ўдзельнікам малодшы навуковы супрацоўнік аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў бібліятэкі В.А.Губанава. У экспазіцыі былі прадстаўленыя рукапісы А.Луцкевіча, першыя выданні яго кніг, беларуская перыёдыка пачатку XX ст., а таксама кнігі з фондаў Віленскага музея імя Івана Луцкевіча, якія захоўваюцца ў бібліятэцы.

Пасля прэзентацыі кніжнай выставы пачалася непасрэдна праца круглага стала. З паведамленнем "Антон Луцкевіч і яго эпоха" выступіў загаловак аддзела гісторыі беларускай дзяржаўнасці Інстытута гісторыі А.У.Унучак. Ён адзначыў, што А.Луцкевіч быў адным з галоўных арганізатараў беларускага нацыянальнага руху напярэдадні Першай сусветнай вайны, таму пра гэты час у развіцці беларускага руху можна з упэўненасцю казаць як пра "эпоху Антона Луцкевіча".

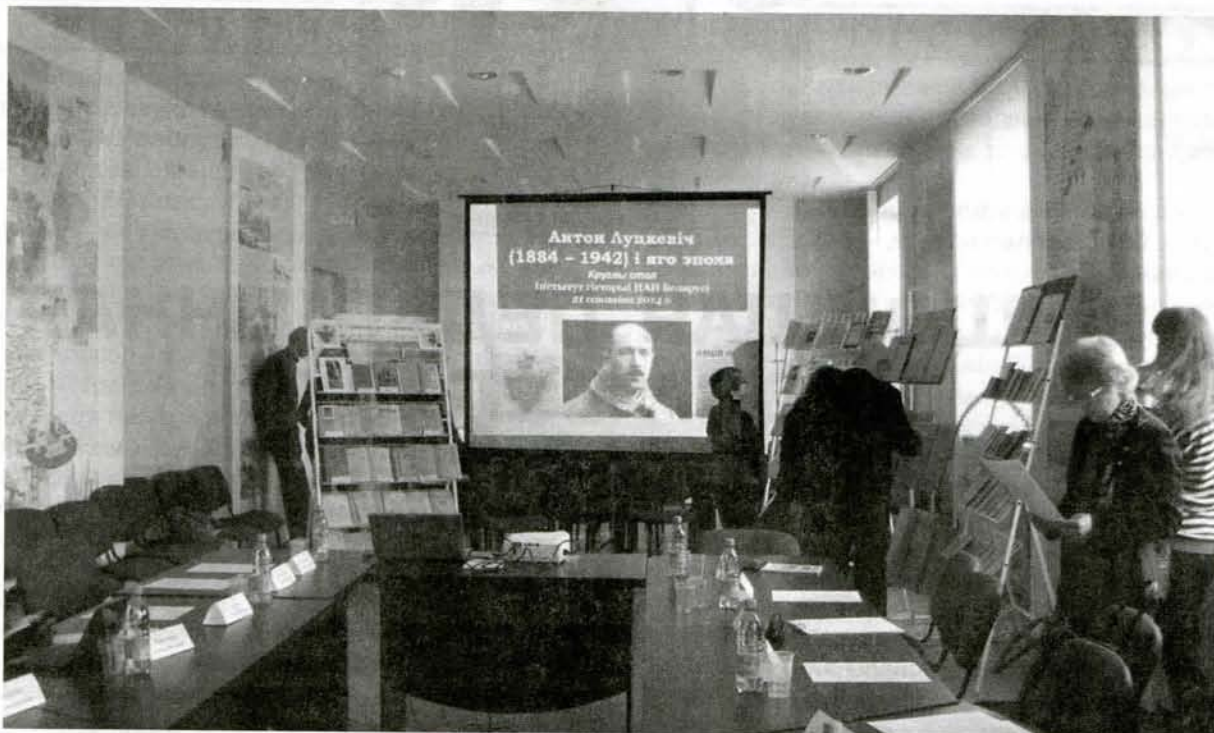
Наступным слова ўзяў акадэмік НАН Беларусі М.П.Касцюк, які падкрэсліў важнасць даследавання дзейнасці А.Луцкевіча на розных этапах яго жыцця. Ён прапанаваў заснаваць кніжную серыю пад назвай

"Дзеячы беларускага Адраджэння" і адной з першых кніг у гэтай серыі выдаць кнігу пра А.Луцкевіча.

Гэтую прапанову падтрымаў падчас свайго выступлення загаловак Цэнтра гісторыі індустрыяльнага грамадства Інстытута гісторыі М.У.Смяховіч. У сваім паведамленні "Ідэя беларускай дзяржаўнасці ў творчай спадчыне Антона Луцкевіча" ён адзначыў, што А.Луцкевіч варты таго, каб быць ушанаваным асобнай біяграфічнай кнігай, паколькі ён усё сваё жыццё займаўся "адраджэннем беларускай дзяржаўнасці". У гэтым пытанні яго погляды прайшлі пэўную эвалюцыю — ад ідэі адраджэння Вялікага Княства Літоўскага ў складзе Беларусі і Літвы, праз ідэю беларуска-літоўска-ўкраінска-польскай федэрацыі, да выпрацоўкі і абгрунтавання ідэі незалежнай і непадзельнай Беларусі.

Тэму ўкладу А.Луцкевіча ў распрацоўку канцэпцыі беларускай дзяржаўнасці працягнуў дацэнт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта У.В.Ляховічкі. Падчас свайго выступлення на тэму "Антон Луцкевіч паміж беларускім нацыянальным рухам і краёвай ідэяй", даследчык адзначыў, што А.Луцкевіч пэўны час свайго жыцця быў прыхільнікам "краёвага руху" — г.зн. падтрымліваў ідэю "беларуска-літоўскай аўтаноміі" ў складзе Расійскай Імперыі. Гэтая ідэя была блізкая А.Луцкевічу з той прычыны, што ён бачыў слабасць беларускага нацыянальнага руху на пачатку XX ст. і разумеў неабходнасць пошуку саюзнікаў. Рэалізацыя гэтай канцэпцыі дазваляла ў перспектыве пакінуць Вільню ў сферы беларускага дзяржаўнага ўплыву, а значыць, і стаць бясспрэчнымі спадкаемцамі ВКЛ разам з літоўцамі і палякамі. Канкрэтную рэалізацыю "краёвай ідэі" ва ўмовах Першай сусветнай вайны А.Луцкевіч меркаваў ажыццяўляць праз супольны беларуска-польска-літоўскі ўніверсітэт імя Адама Міцкевіча ў Вільні. Тады ж ён прапанаваў заняцца стварэннем агульнага беларуска-літоўскага падручніка па гісторыі. Аднак ні літоўцамі, ні палякамі гэтыя ідэі не былі падтрыманыя.

НАВУКОВАЕ І ГРАМАДСКАЕ ЖЫЦЦЁ

Перад адкрыццём пасяджэння круглага стала.

Старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі *В.Г.Мазец* у сваім паведамленні "Антон Луцкевіч як тэарэтык і практык беларускага дзяржаўнага будаўніцтва" падкрэсліў, што А.Луцкевіч быў аўтарам Трэцяй устаўнай граматы БНР, у якой абвешчана незалежная беларуская дзяржава ў этнаграфічных межах. Паводле даследчыка, А.Луцкевіч у 1918 г. лічыў, што, будуючы сваю дзяржаву, беларусы павінны абпірацца на ўласныя сілы і дзейнічаць зыходзячы са сваіх нацыянальных інтарэсаў.

Загадчык аддзела навейшай гісторыі Беларусі Інстытута гісторыі *С.А.Трацяк* у сваім паведамленні "Некаторыя моманты палітычнай біяграфіі А.Луцкевіча" адзначыў, што, з'яўляючыся прыхільнікам незалежнасці Беларусі, А.Луцкевіч адначасова быў "пасібілістам" (ад англійскага слова possible — магчымы), — г. зн. выкарыстоўваў кожную рэальную магчымасць для дасягнення галоўнай мэты — стварэння незалежнай беларускай дзяржавы.

А.Луцкевіч быў не толькі палітычным і культурным дзеячам, але і гісторыкам беларускай палітычнай думкі. На гэты аспект яго спадчыны звярнула ўвагу старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі *А.Э.Фірыновіч* у сваім паведамленні на тэму "Гісторыя фарміравання беларускай палітычнай думкі ў творчай спадчыне А.Луцкевіча". Даследчыца адзначыла, што А.Луцкевіч вылучыў некалькі этапаў развіцця беларускай палітычнай думкі і змагання за беларускую дзяржаўнасць пасля падзелу Рэчы Паспалітай: 1. Час напалеонаўскіх войнаў; 2. Паўстанне 1831 г.; 3. Паўстанне 1863 г.; 4. Час беларускіх народавольцаў-гоманаўцаў, якія ўдзельнічалі ў агульнарасійскім рэвалюцыйным руху. А.Фірыновіч адзначыла, што гэтая

перыядызацыя А.Луцкевіча ў многім актуальная і да сённяшняга дня.

Малодшы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі *А.В.Трафімчык* у сваім паведамленні "Генезіс паняцця "Заходняя Беларусь" (1915—1921 гг.)" разгледзеў пытанне ўзнікнення тэрміна "Заходняя Беларусь". Ён прыйшоў да высновы, што гэты тэрмін з'явіўся ў 1918 г. у выніку Першай сусветнай вайны.

Завяршыла працу круглага стала паведамленне дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта *І.Э.Багдановіч* на тэму "Антон Луцкевіч як літаратурны крытык". Даследчыца літаратуры высока ацаніла А.Луцкевіча як літаратурнага крытыка, заўважыўшы, што яму даводзілася адначасова займацца многімі справамі. У гэтым сэнсе, падкрэсліла *І.Э.Багдановіч*, А.Луцкевіч — "фігура адраджэнскага маштабу", маючы на ўвазе Рэнесанс XV — пачатку XVI ст., паколькі менавіта А.Луцкевіч па сутнасці падняў цэлае пакаленне літаратараў, якія з цягам часу сталі класікамі беларускай літаратуры.

Напрыканцы пасяджэння круглага стала адбылася дыскусія, у ходзе якой удзельнікі форуму адзначылі важнасць асобы А.Луцкевіча для Беларусі, а таксама вялікае значэнне выдадзеных зборнікаў твораў А.Луцкевіча, падрыхтаваных даследчыкам яго асобы і дзейнасці *А.Сідарэвічам*. Матэрыялы круглага стала плануецца апублікаваць на старонках "Гістарычна-археалагічнага зборніка", які выдае Інстытут гісторыі НАН Беларусі.

Андрэй Унучак, кандыдат гістарычных навук,
Валянцін Мазец, кандыдат гістарычных навук.